

Vervolging van roofvogels in Nederland in 2009

Rob G. Bijlsma, Peter W. van Tulden & Pedro E.F. Zoun

In dit overzicht zijn door mensen veroorzaakte sterfte en vervolging van roofvogels verwerkt, zoals doorgegeven aan Algemene Inspectie Dienst (AID), Politie en Centraal Veterinair Instituut (CVI, Lelystad), of vermeld op de nestkaarten (WRN en SOVON). Het is een vervolg op een reeks die halverwege de jaren negentig werd gestart (van Lieshout *et al.* 1997, Bijlsma *et al.* 1998-2009), maar waarvan de wortels tot 1976 reiken (Werkgroep Vogelsterfte 1981).

Deze twee bronnen, namelijk de analyses door het CVI en de nestcontroles van roofvogelaars, zijn de enige die structureel vervolging in Nederland bijhouden. Wat niet wel zeggen dat ze op voorhand een compleet of representatief beeld schetsen.

Werkwijze

CVI-Lelystad

Vergiftiging, klemmen en afschot werden op gestandaardiseerde wijze door het CVI-Lelystad onderzocht. De eerste onderzoeksstap van het kadaver omvat sectie (macroscopisch onderzoek in het geval van aas), in een aantal gevallen aangevuld met röntgenologisch en/of microbiologisch onderzoek. Macroscopisch onderzoek aan krop en maaginhoud is van belang bij het vaststellen van vergiftiging en het opsporen van de mogelijke bron en toedracht. Aanwezige hagelkorrels of kogels worden uit het kadaver verwijderd en verzameld als bewijsmateriaal en/of voor eventueel onderzoek op lood. Indien de sectiebevindingen of anderszins verstrekte gegevens vervolgonderzoek vergen, wordt (orgaan)materiaal verzameld voor chemisch-toxicologisch onderzoek. Op basis van de anamnese en de bevindingen van de eerste onderzoeksstap worden inzendingen aangemerkt voor vervolgonderzoek (Zoun 2007). Vervolgonderzoek vindt uitsluitend plaats na overleg met de inzender.

Werkgroep Roofvogels Nederland

De verstoring van roofvogelnesten wordt bijgehouden door de nestcontroleurs. Er wordt gekeken naar loopsporen rond het nest, klimsporen, afgebroken takken, schotsporen, schade toegebracht aan eieren, en andere vreemde zaken. Dit wordt apart op de nestkaart vermeld. Daarnaast worden meldingen en opmerkingen van omwonenden opgetekend; deze kunnen licht werpen op duistere praktijken, zoals verstoringen van nesten (wat wij zelden voor onze ogen zien gebeuren, maar waarvan we de sporen wel aantreffen) en illegale activiteiten (vaak 's nachts). De handleiding van Hugh Jansman (2001) wordt aangehouden waar het de interpretatie van sporen betreft. In vervolgingshaarden hebben ervaren roofvogelaars inmiddels allerlei verfijningen op die handleiding in de praktijk geleerd. De plotselinge verschijning van bordjes Verboden Toegang, en actieve tegenwerking in het veld, zijn evenzovele tekenen dat er zaken gebeuren die het daglicht niet kunnen velen.

De vervolging over 2009 is gebaseerd op een kleinere steekproef van nestkaarten en bij het CVI aangemelde gevallen. Dat heeft te maken met de vroegere verwerking van gegevens in verband met het feit dat de eerste Takkeling van 2010 een maand eerder klaar moest zijn dan gewoonlijk. De na oktober (CVI) en na 31 december (WRN) binnengekomen gegevens worden overigens allemaal ingevoerd, en zullen in het bijgewerkte overzicht van 2010 alsnog worden verwerkt.

Resultaten

Vergiftiging

Er werden 20 gevallen van vergiftiging vastgesteld, betrekking hebbend op Rode Wouw, Buizerd en Havik (Tabel 1 en 2). Voor de opzettelijke vergiftigingen werd het volgende als aas gebruikt: 1x gans (alfachloralose), 3x Kip (aldicarb, alfachloralose), 7x Fazant (aldicarb, mevinfos), 1x Houtduif (aldicarb + oxamyl), 1x mus (parathion), 1x vogel (carbofuran), 1x Mol (parathion) en 2x slachtafval (aldicarb). De verdeling van de vergiftigde roofvogels over de maanden januari-oktober was als volgt: 3x januari, 10x februari, 4x maart en 3x april. Daarnaast werd er in de maanden mei (1x), juni (1x), juli (1x) en oktober (1x) vergiftigd aas gevonden. Ondanks het geringe aantal meldingen is de ruime verspreiding over het land opmerkelijk (aantal plekken): 2x Groningen, 6x Drenthe, 5x Gelderland, 3x Overijssel en 4x Zeeland.

Bij de onderstaande plaatsen werden in 2009 vergiftigde roofvogels en met gif bewerkt aasresten aangetroffen:

Drenthe: Een, Havelte, Langelo, Papenvoort, Rolde, Steenbergen/Amerika;

Friesland: Makkinga;

Groningen: Jipsinghuizen, Middelbert;

Overijssel: Brucht, Tubbergen;

Utrecht: Loenen aan de Vecht, Nieuwegein;

Noord-Holland: Hilversum;

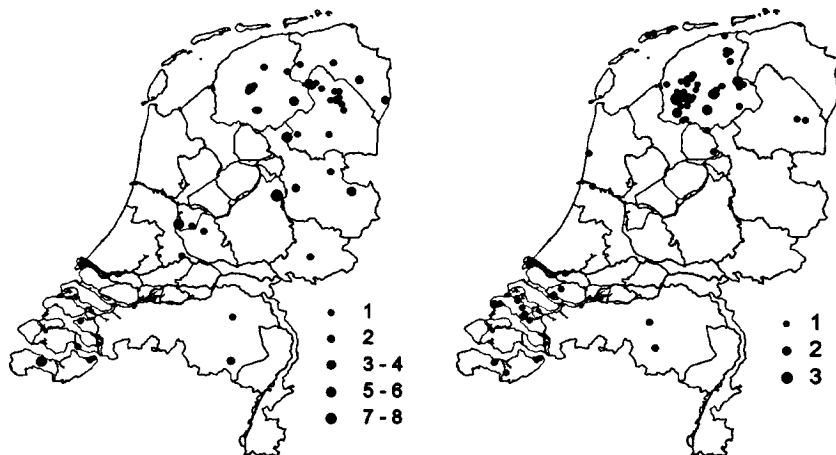
Zeeland: Biervliet;

Noord-Brabant: Veghel.

Het opduiken van bekende plekken als Havelte, Steenbergen, Amerika, Makkinga en Jipsinghuizen, naast nieuwe locaties in Utrecht, Noord-Holland en Zeeland, laat zien dat de die-hards zich niet laten weerhouden van hun illegale praktijken, terwijl bovendien op andere plekken gif werd misbruikt dan we tot nu toe vaststelden (Bijlsma *et al.* 1998-2009; van Lieshout *et al.* 1997). Dat laatste is niet zo gek, omdat lang niet overal even intensief wordt gekeken. Zodra dat wel gebeurt, bestaat de kans tegen een 'nieuwe' gifhaard aan te lopen. Sommige gifmengers nemen geen genoegen met één gifsoort, maar bewerken aas met meerdere gifsoorten (Veghel: een Houtduif bewerkt met aldicarb en oxamyl, beide zeer giftig).

De op naam gebrachte gifsoorten in dood gevonden roofvogels hadden betrekking op aldicarb (2x), alfachloralose (4x), carbofuran (5x), ethoprofos (1x), parathion (7x) en 'gif' (1x). Aldicarb, parathion, alfachloralose en carbofuran zijn niet meer toegelaten

in Nederland als bestrijdingsmiddel. De stof ethoprofos is in 2009 voor het eerst aangetroffen. Het is een zeer giftig pesticide, dat wordt toegepast bij de bestrijding van aardappelcistenaaltjes alsmede in de teelt van gladiolen. In het laatste geval moet het daarbij minimaal 15 cm diep in de grond worden ingewerkt (Bron: College voor de Toelating van Gewasbeschermingsmiddelen en Biociden, Wageningen).

Figuur 1. Kwantitatieve verspreiding van gevallen van vergiftiging inclusief vergiftigd aas (links) en nestverstoringen (rechts) in Nederland in 2009. *Quantitative distribution of poisoned raptors and ditto baits (left) and deliberately disturbed raptor nests (right) in The Netherlands in 2009.*

Klem en afschot

Twee gevallen van mogelijk geklemde Buizerds kwamen bij Makkinga in Friesland weg (M. Pol, politie Friesland). Afschot werd opnieuw voor Schouwen gemeld. Daarnaast kwamen er diverse afschotmeldingen binnen voor Friesland (politie Friesland, M. Pol), namelijk van Buizerds, Haviken, een Bruine Kiekendief en een Torenvalk (die laatste met een luchtbuks) (Tabel 2).

Nestverstoring

Verstoring van nesten was weer aan de orde van de dag (Tabel 1). Geen middel bleef ongebruikt, van omzagen van de nestboom, tot het uit de boom gooien van nesten, doorschieten, kapot gooien van eieren, eieren schudden, knuppelen of vertrappen van jongen, nek omdraaien... Friesland heeft de twijfelachtige eer koploper te zijn in deze activiteiten (Figuur 1). Dat is niet zo verwonderlijk, gezien de campagne van de Friese Plattelands Alliantie, gesteund door jagers en weidevogelbeschermers (BFVW), om het uitroeien van roofvogels (en andere onwelgevallige dieren) in weidevogelgebieden te legaliseren.

Bruine Kiekendief, Havik en Buizerd zijn zonder enige twijfel de soorten die het meest van vervolging te verduren hebben. Dat er in 2009 ook twee nesten van de

Blauwe Kiekendief op Terschelling werden verstoord, is wrang. Deze soort staat op het punt uit Nederland te verdwijnen.

Tabel 1. Doodsoorzaken van roofvogels in relatie tot menselijk handelen in Nederland in 1975-2009 (* gif: tot en met oktober; nestkaarten: tot en met 31 december) (bronnen: CVI, WRN). *Causes of death of raptors in The Netherlands in 1975-2009 (not all data yet available) (sources: CVI, WRN).*

Doodsoorzaak <i>Cause of death</i>	Gif <i>Poison</i>	Klem/doodslag <i>Trap/killed</i>	Afschot <i>Shot</i>	Nestverstoring <i>Nest disturbance</i>
1975-88	621	2	69	145
1989	21	?	?	?
1990	20	?	?	?
1991	61	?	?	?
1992	76	0	5	?
1993	33	2	7	?
1994	13	2	6	26
1995	65	4	13	9
1996	106	9	18	139
1997	176	10	13	62
1998	91	0	7	105
1999	80	4	4	88
2000	33	2	3	129
2001	21	0	0	80
2002	50	1	3	58
2003	54	1	0	81
2004	37	0	0	85
2005	35	0	0	114
2006	75	1	1	211
2007	20	0	0	103
2008	18	0	9	73
2009*	20	2?	13	77

De 2912 ingezonden nestkaarten vormen een goede steekproef van de Nederlandse roofvogelbevolking. De verhouding verstoord versus niet-verstoord, zoals gevonden op de nestkaarten, kan dan over de Nederlandse populatie van de respectievelijke soorten worden omgeslagen (Tabel 3). Dat levert een landelijk totaal van 564 opzettelijke nestverstoringen op (Blauwe Kiekendief niet meegerekend, gezien de geringe populatieomvang), waarvan 69% Buizerds, 14% Bruine Kiekendieven en 11% Haviken.

Discussie

De vervolging van roofvogels in Nederland zat in 2009 op hetzelfde niveau als in 2008. Het berekende aantal nestverstoringen komt uit op minimaal 564 in 2009. Dat betreft een fors aantal wetsovertredingen. In Friesland werden twee daders geverbaliseerd, 1 kooiker/jager en 1 weidevogelbeschermer (M. Pol, politie Friesland). De ernstige situatie in Friesland is aanleiding geweest voor de Friese Milieu Federatie en het IVN

Consulentschap Fryslân om in meerjarige campagne te beginnen die roofvogels in een meer positief daglicht moet plaatsen (zie: Oproepen en mededelingen).

Tabel 2. Doodsoorzaken van roofvogels in relatie tot menselijk handelen in Nederland in 2009; afschot = zoals vastgesteld door CVI of in het veld, doorschieten van nesten en afschieten van broedvogels is onder nestverstoring gerangschikt. De gegevens van het CVI zijn verwerkt tot enmet oktober; van de nestkaarten zijn de digitaal ingeleverde gegevens nog niet in het overzicht opgenomen. *Causes of death of raptors, inflicted by humans in The Netherlands in 2009 (shot = as determined during dissection or observed in the field; shooting breeding birds and nests is classified under Nest disturbances). Data still incomplete: poisoned birds via CVI up to and including October, nest cards excluding those that were forwarded digitally.*

Soort <i>Species</i>	Gif <i>Poison</i>	Klem/kooi <i>Trap</i>	Afschot <i>Shot</i>	Nestverstoring <i>Nest disturbance</i>
Rode Wouw <i>Milvus milvus</i>	1	0	0	0
Bruine Kiekendief <i>Circus aeruginosus</i>	0	0	1	12
Blauwe Kiekendief <i>C. cyaneus</i>	0	0	0	2
Havik <i>Accipiter gentilis</i>	1	0	2	17
Buizerd <i>Buteo buteo</i>	18	2?	9	43
Torenvalk <i>F. tinnunculus</i>	0	0	1	3
Totaal <i>Total</i>	20	2?	13	77

Elders in het land is de toestand misschien minder op de spits gedreven als in Friesland, maar niet minder zorgwekkend (Bijlage 1). In de omgeving van Valkenswaard, Noord-Brabant, worden nog steeds op forse schaal nesten van Haviken verstoord, ondanks de vele pogingen van Wiebe Witteveen c.s. om daar een eind aan te laten komen (zie ook Witteveen in Bijlsma *et al.* 2004: 59-62). In Zeeland heeft de toename van roofvogels voor een navenante trend in roofvogelvervolgning gezorgd. Ook daar wordt actief gepoogd daders voor de rechter te krijgen (zie ook het verhaal over Bruine Kiekendieven van Henk Castelijn's c.s. in deze Takkeling).

Tabel 3. Berekening van het totale aantal nestverstoring in Nederland in 2009 (exclusief Blauwe Kiekendief), waarbij 1 = aantal ingestuurde nestkaarten, 2 = aantal nestverstoringen op nestkaarten (Tabel 2), 3 = percentage verstoorde nesten, 4 = maximum aantal paren in Nederland in 2005 (Bijlsma 2006), en 5 = aantal berekende nestverstoringen in Nederland op basis van kolommen 3 en 4. *Calculation of the number of deliberately destroyed nests in The Netherlands in 2009, with 1 = no. of nest cards, 2 = number of destroyed nests on nest cards, 3 = percentage of destroyed nests based on columns 1 and 2, 4 = population size in The Netherlands in 2005, and 5 = calculated number of destroyed nests in The Netherlands based on columns 3 and 4.*

Soort <i>Species</i>	1	2	3	4	5
Br. Kiekendief <i>Circus aeruginosus</i>	184	12	6.5	1250	81
Blauwe Kiekendief <i>C. cyaneus</i>	8	2	25.0	-	-
Havik <i>Accipiter gentilis</i>	483	17	3.5	1800	63
Buizerd <i>Buteo buteo</i>	1094	43	3.9	10.000	390
Torenvalk <i>Falco tinnunculus</i>	650	3	0.5	6000	30

Summary

Bijlsma R.G., van Tulden P.W & Zoun P.E.F. 2010. Raptor persecution in The Netherlands in 2008. De Takkeling 18: 34-40.

Poisoning (N=20) and deliberately disturbance of nests (N=77) were recorded throughout The Netherlands, but with a clear bias towards Friesland in the north (Fig. 1). The special status of Friesland hinges on the non-factual idea of local farmers, hunters and bird protectionists (specialised of meadow birds) that raptors are the main threat (not to say responsible for the decline) of meadow birds. In 2009, a kongsi of the afore-mentioned groups lobbied for the legalisation of killing raptors (and other predators), bringing into the open what has being illegally practiced for years.

Victims of poisoning were Red Kite *Milvus milvus* (N=1), Goshawk *Accipiter gentilis* (N=1) and Buzzard *Buteo buteo* (N=18). The following insecticides were found in poisoned raptors (and baits): aldicarb (2x), alphachloralose (4x), carbofuran (5x), ethoprosfos (1x), parathion (7x) and 'poison' (1x), clearly indicating the sources as related to farmers and hunters.

Disturbing nests by keeping parents away from the nest or by cutting down nesting trees, destroying eggs or nestlings and shooting is widespread. Based on the recorded intensity of persecution (Table 2), the large sample of nest cards (2912 in 2009), the wide distribution of nest cards across the country and recent population estimates of raptor species (the year 2005), it is calculated that a minimum of some 564 raptor nests have been destroyed in 2009, mostly Buzzards, Marsh Harriers and Goshawks, but also including the rare Hen Harrier (Tabel 3).

Literatuur

- Bijlsma R.G. *et al.* (van Kuik H., Schipperijn J. & Zoun P.) 1998-2009. Roofvogelvervolgning in Nederland in 1997-2008. De Takkeling 6: 54-61, 7: 52-58, 8: 52-59, 9: 53-60, 10: 49-55, 11: 55-63, 12: 55-63, 13: 57-64, 14: 102-118, 15: 39-47, 16: 56-64, 17: 51-55.
- Jansman H. 2001. Herkenning en opsporing van roofvogelvervolgning. Tweede herziene druk. Werkgroep Roofvogels Nederland, Appelscha.
- van Lieshout H., Schipperijn J., Zoun P. & Bijlsma R.G. 1997. Roofvogelvervolgning in Nederland in 1996. De Takkeling 5(1): 43-51.
- Pol M. 2009. Evaluatie interventiestrategie roofvogelvervolgning 2009. Politie Fryslân, Leeuwarden.
- Werkgroep Vogelsterfte. 1981. Zwartboek roofvogelsterfte. Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels, Zeist.
- Zoun P.E.F. 2007. Onderzoek naar de doodsoorzaken van inheemse wilde fauna. Verslag over 2006. CIDC-Lelystad, Lelystad.
- Zoun P.E.F. & van Tulden P.W. 2009. Onderzoek naar de doodsoorzaken van inheemse wilde fauna. Verslag over 2008. CVI, Lelystad.

Adressen:

RGB: Doldersummerweg 1, 7983 LD Wapse, rob.bijlsma@planet.nl
PvT (Centraal Veterinair Instituut, CVI): Postbus 65, 8200 AB Lelystad, peter.vantulden@wur.nl

Politie zoekt vernielers nest kiekendieven

Leeuwarder Courant 23/6/09

SNEEK - Aan de Zwarte Brekken in Sneek is afgelopen week een nest van de bruine kiekendief vernield. De politie neemt de zaak hoog op.

De dader worden gezocht door middel van een oproep op de nieuwewebsite www.dadergezoekt.nl

In het nest van de kiekendief zaten vier grote jongen. Die hebben het niet overleefd.

De jongen zijn voor het laatst gespot op donderdag 12 juni door leden van de Vogelwacht. Zij bezochten de broedplek ge-

regeld. Tijdens het laatste bezoek werd een foto van de jongen gemaakt.

Het regionaal milieuteam van de politie Fryslân zoekt de daders van de dierenmishandeling. Volgens het team is dit het 44ste delict van roofvogelvervolging in 2009.

De laatste opname van het nest in Sneek voordat het werd vernield. Foto LC

Roofvogels zijn nu zelf prooi - van vogelrovers

REPORTAGE

De illegale handel in vogels floreert. Vervolging is bijna onmogelijk: diensten zijn wegbezuinigd en de vogelbonden zijn ook niet brandschoon.

Van onze verslaggever Caspar Janssen

AMSTERDAM Het had haast iets romantisch: de groep mannen -Nederlanders en Belgen- reed met een busje het land door, van natuurgebied naar natuurgebied, om eieren te stelen. Hoe zeldzamer de vogels, hoe beter. Nesten van onder meer oleevaars, kemp-hanen, zwarte sterns, bosuilen en tureluurs werden leeggeroofd. In

gionale milieudiensten van de politie komen ook nauwelijks aan controleren toe.

Maar, zegt een woordvoerder van het OM, 'wij maken wel degelijk afspraken met de AID en anderen over het aantal vogelzaken dat we behandelen. En de illegale import van zeldzame soorten is wel een prioriteit.' Een woordvoerder van de AID houdt het erop dat de handhaving 'versnipperd' is.

De natuurriminaliteit floreert inmiddels en is zeer divers. Het bekendst is het vangen van zangvogels uit het wild. De handel in inheemse soorten is in de laatste ja-

'Een bruine kiekendief doet op Marktplaats

ra- en Faunawet mogen alleen gekweekte vogels worden gehouden, maar uit controles blijkt dat veel inheemse soorten uit het wild zijn weggevangen, waaronder vele beschermde 'rodelijstsoorten'.

De vraag naar inheemse, Europese zangvogels (putters, sijsjes, groenlingen, goudvinken) nam ook nog flink toe nadat de invoer uit Azië en Afrika werd verboden wegens de vogelgriep. 'We hebben dit jaar bij zeven controles al 165 vogels in beslag genomen en negen processen-verbaal uitgeschreven', zegt Eduard Opperman. 'Zo veel rendement op zo weinig controles, dan weet je wel hoe groot het probleem werkelijk is.'

Tegenwoordig is controleren 'heel ingewikkeld geworden', zegt Pol. Dat komt door het 'voetring-

Wild vergiftigd in Drentse bossen

De politie waarschuwt hondenbezitters voor vergiftigd aas dat in de bossen van Noord- en Midden-Drenthe is gevonden. Zeker twintig wilde dieren zoals dassen, buizerds en een groot aantal haviken zijn hiervan al slachtoffer geworden. De dieren krigen door het gif parathion ademhalingsproblemen en sterven een gruwelijke dood. Een hond overleefde de aanslag nauwelijks. Het aas is afkomstig van geschoten wild. De daders zijn vermoedelijk jagers die illegaal op vossen jagen.

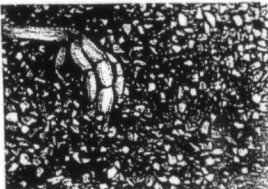
NHD 21/2/09

Zeeland in de ban van vergiftigd roofvogels

12/4/09

Reimerswaal - De politie Zeeland heeft een onderzoek ingesteld naar de vergiftigingen van roofvogels in de gemeente Reimerswaal en in de omgeving van Bievlivet.

Tussen eind maart en begin april zijn in de gemeente Reimerswaal zes dode roofvogels aangetroffen. Vijf van deze vogels bleken vergiftigd te zijn. Bij de eerste vogel kon de juiste diagnose niet gesteld worden. Ook in de omgeving van Bievlivet zijn in dezelfde periode zes dode roofvogels gevonden, waarvan er in ieder geval twee zijn vergiftigd. Van vier vogels wordt de doodsoorzaak nog onderzocht. De dode roofvogels die zijn aangetroffen betreffen 9 buizerds, 2 spewars en 1 bruine kiekendief. De politie heeft een onderzoek ingesteld om de daders van deze vergiftigingen te kunnen achterhalen.

Politie krijgt meerdere tips over geroofde kiekendieven

7/6/09

TERSCHELLING - De politie heeft 'meerdere tips' gekregen over de recente plundering van twee nesten van de blauwe kiekendief op Terschelling. De waarde van deze tips is nog niet duidelijk, maar volgens een woordvoerder van de politie zal 'extra onderzoek' plaatsvinden.

Vorige week berichtte deze krant over het leeghalen van de nesten van de zeldzame roofvogel. Daarbij werden zowel eieren als jonge vogels weggegrist. De politie vermoedt dat dit het werk is van handelaren, die hun buit voor veel geld doorverkopen aan verzamelaars in binnen- en buitenland.